

ریخته‌گری در ایران باستان

ریخته‌گری یکی از کهن‌ترین و مهم‌ترین شاخه‌های فلزکاری در ایران باستان بوده است. این صنعت از دوران پیش از تاریخ تا دوران هخامنشیان، اشکانیان و ساسانیان به‌طور گسترده‌ای توسعه یافت و آثار برجسته‌ای از آن به‌جا مانده است.

۱. آغاز ریخته‌گری در ایران

قدیمی‌ترین شواهد ریخته‌گری در ایران به عصر مس و سنگ (حدود ۵۰۰۰ سال پیش از میلاد) بازمی‌گردد. کاوش‌های باستان‌شناسی در مناطقی چون سیلک کاشان، تپه حصار دامغان و شوش نشان می‌دهد که ایرانیان اولیه از روش‌های ابتدایی ذوب و ریخته‌گری برای ساخت ابزارهای مسی، مفرغی و بعدها آهنی استفاده می‌کردند.

۲. دوران مفرغ (حدود ۳۰۰۰ تا ۱۲۰۰ پیش از میلاد)

در این دوران، ایرانیان با مخلوط کردن مس و قلع، آلیاژ مفرغ را تولید کردند که سخت‌تر و مقاوم‌تر از مس بود. در این دوره، آثار ریخته‌گری متعددی کشف شده است، از جمله:

- مجسمه‌های حیوانات و انسان‌ها
- سلاح‌های جنگی مانند نیزه، خنجر و سپر
- اشیای زینتی و آیینی
- ظروف فلزی با نقوش برجسته

یکی از مشهورترین آثار این دوره، جام مارلیک است که با روش موم‌گم‌شده ریخته‌گری شده و دارای نقوش حیوانی زیبایی است.

۳. ریخته‌گری در دوران هخامنشیان (۵۵۰ تا ۳۳۰ پیش از میلاد)

امپراتوری هخامنشی از جمله پیشگامان صنعت فلزکاری و ریخته‌گری بود. آن‌ها با بهره‌گیری از کوره‌های پیشرفته‌تر و تکنیک‌های دقیق‌تر توانستند قطعات بزرگ‌تری از طلا، نقره، برنز و آهن را بسازند.

برخی از مهم‌ترین آثار ریخته‌گری این دوره:

- سرستون‌های عظیم تخت جمشید که از جنس برنز و نقره ساخته شده بودند.

- سکه‌های طلا و نقره که با تکنیک‌های ریخته‌گری و ضرب دقیق ساخته می‌شدند.
- اشیای زینتی و تزئینی مانند حلقه‌ها، گردنبندها و مجسمه‌های طلایی.

۴. ریخته‌گری در دوران اشکانیان (۲۴۷ پیش از میلاد - ۲۲۴ میلادی)

در دوره اشکانیان، صنعت ریخته‌گری به دلیل تأثیرات یونانی-رومی تغییراتی کرد. آثار به‌دست‌آمده از این دوران نشان می‌دهد که:

- استفاده از ریخته‌گری برنز برای ساخت مجسمه‌های سلطنتی گسترش یافت.
- سکه‌های نقره و برنز با جزئیات دقیق‌تر ضرب شدند.
- روش ریخته‌گری با قالب‌های ماسه‌ای و گلی بهبود یافت.

۵. ریخته‌گری در دوران ساسانیان (۲۲۴ تا ۶۵۱ میلادی)

ساسانیان اوج هنر ریخته‌گری را در ایران باستان به نمایش گذاشتند. این دوره شاهد:

- ساخت ظروف زرین و سیمین با نقوش برجسته، مانند جام‌های شکار شاهی
- تولید سکه‌های طلا و نقره با ظرافت بی‌نظیر
- استفاده از روش‌های پیشرفته ریخته‌گری مانند قالب‌گیری دقیق برای ساخت تاج‌ها، زره‌های فلزی و مجسمه‌های حکومتی

یکی از شاهکارهای این دوره، جام‌های نقره‌ای ساسانی با نقوش شکار شاهانه است که با روش ریخته‌گری و حکاکی ساخته شده است.

۶. روش‌های ریخته‌گری در ایران باستان

ایرانیان از چند روش مهم برای ریخته‌گری استفاده می‌کردند:

۱. روش موم گم‌شده (Lost-wax casting) برای ساخت مجسمه‌ها و اشیای ظریف
۲. قالب‌گیری با ماسه و گل رس برای تولید ابزارهای جنگی و ظروف فلزی
۳. ریخته‌گری در قالب‌های سنگی و سفالی برای تولید سکه‌ها و اشیای زینتی

ریخته‌گری در ایران باستان یکی از مهم‌ترین صنایع فلزکاری بوده که به‌مرور زمان پیشرفت کرده است. از دوره‌های نخستین تا ساسانیان، روش‌های ریخته‌گری بهبود یافت و آثار ارزشمندی در زمینه‌های هنری، نظامی و کاربردی خلق شد. میراث این صنعت هنوز هم در هنر فلزکاری و صنایع دستی ایران دیده می‌شود.

بازرگانی آلیش‌ور - www.alishver.com